

BUHÂRÎ'NİN SAHÎH'İNDEKİ SİYER VE MEĠZÂZÎ RİVAYETLERİ(*)

Y. Doç. Dr. Mustafa Zeki TERZİ

Tebliğ'in konusu Buhârî'nin Sahîh'indeki Siyer ve MeĠzâzî rivayetleri olduğuna göre, önce Siyer ve MeĠzâzî kelimelerinden ne anlaşılmalıdır? Bu kelimelerin lügât ve ıstılâh manâları nedir? Siyer ve MeĠzâzî terimleri içerisine neler girer? Ve dolayısıyla biz Sahîh'teki merfû' mevkûf ve maktû' hadisler içerisinden, muhtevalarına bakmak suretiyle hangilerini siyer ve meĠzâzî rivayeti olarak tesbit edip alacağız? Bu hususları tesbit etmek gerekir.

«Siyer» ve müfredi olan **sîre** kelimeleri arapça olup **S-Y-R** kökünden türemişlerdir. **Seyr** masdarı «**yönelmek, seyahat etmek**» manâlarına gelir. Bu kelime **hal tercemesi** anlamında, Hz. Peygamber'in ananevî hal tercemesi karşılığında kullanılmıştır. Hal tercemesi manâsı, **sîre** kelimesinin ihtiva ettiği «**tavır ve hareket, hayat tarzı, fiil ve davranış**» manâlarından gelmektedir. **Sîre**'nin çoğulu olan **siyer** kelimesi ise bu anlamda daha çok kullanılan bir ıstılâhtır.⁽¹⁾

MeĠzâzî ve müfredi olan **maĠzâ** ve **maĠzât** kelimeleri de Arapça olup **Ġ-Z-V** kökünden türemişlerdir. **Ġazv** masdarı, «**savaşmak**» anlamına gelir. Bu kelimedenden türeyen **Ġazve savaş** karşılığında kullanılan bir ıstılâhtır. MeĠzâzî kelimesi ise, «**arzu, istek, savaşmak ve savaş yeri**» manâlarına gelen **maĠzâ** kelimesinin çoğuludur. Tarihi bir terim olarak meĠzâzî kelimesi, «**Ġazilerin savaş menkıbeleri**» anlamında kullanıldığı gibi, «**Ġazveler**» anlamında, «**maĠzât**» kelimesinin çoğulu olarak da kullanılmaktadır. Bu kelime, «**MeĠzâzî Rasûlillâh**» yani «**Hz. Peygamber'in savaşları**» anlamında, **bu savaşlara (Ġazve ve serriyelere)** ait bilgilerin toplandığı ilk kitaplara verilen isimdir.⁽²⁾

MeĠzâzî ilk şekliyle Hz. Peygamber'in yalnız Ġazve ve serriyelerine ait bilgileri ihtiva etmekteydi. Daha sonra **siyer** ile aynı anlamda kullanıldığını

* Bu makale Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından 18-20 Haziran 1987 tarihleri arasında, Kayseri'de düzenlenen «**Büyük Türk-İslâm Bilgini Buhârî Sempozyumu**»na bildiri olarak sunulmuştur.

1. Mustafa Zeki Terzi, **İlk Siyer ve MeĠzâzî Yazarları ve Eserleri**, Samsun, 1990, 3.
2. A.e., a.y.

görüyoruz. Bu iki ıstılâh yani **Siyer** ve **Meğâzî** bazen ayrı ayrı, bazen de birlikte, Hz. Peygamber'in hayat ve faaliyetine dair yazılmış bulunan eserlere ad olarak verilmiştir. Meselâ, İbn Kesîr (öl. 774/1372), İbn İshâk'ın (öl. 151/768) eserini, bazen «Sîretü İbn İshâk», bazen de «İbn İshâk'ın Meğâzîsi» şeklinde, bu iki terimi de kullanarak zikretmiştir.³⁾

Siyer kelimesi ayrıca, İslâm Hukuku'nun «**Devletler Hususi ve Umumi Hukuku**» dallarına verilen bir isimdir.

Biz bu tebliğimizde, Sahih'teki merfû hadisler olarak bildiğimiz **Rasulullah'ın söz, fiil ve takrirlerinin**, mevkûf hadiseler olarak bildiğimiz **Sahâbe kavillerinin** ve maktû hadisler olarak bildiğimiz **Tabiûn kavillerinin** Siyer ve Meğâzî'ye kaynak olma bakımından taşıdığı önemi ve Buhârî'nin muhtevâ itibariyle Siyer ve Meğâzî'ye yaptığı hizmeti belirtmeye çalışacağız.

Konuya girmeden önce Siyer ve Meğâzî'nin alanı ve sınırları konusunda bir tesbit yapmak gerektiğine inanıyoruz. Şimdiye kadar sırf bu alanda yazılan müellefâta baktığımızda, onların belli bir sıra ve müfredatı takib ettiklerini görürüz. Siyer ve Meğâzî müellifleri genel olarak Hz. Peygamber'in doğumundan başlayarak O'nun çocukluğu ve gençliği, aile, evlilik ve ticaret hayatı, Peygamberliği (vahy ve risâlet), Peygamberliğini ilân ve karşılaştığı olaylar, Mekke'deki mücadelesi, dinî tebliğ ve neşri, hicreti, Medine'deki hayat ve faaliyeti, gâzve ve seriyyeleri, Medine'deki siyasî, askerî, ve dinî faaliyetleri, hastalığı ve ölümü, ahlâk ve şemâilî üzerinde durmuşlar ve bunlarla ilgili topladıkları bilgileri kitaplarına almışlardır. Bazı siyer yazarları ise, İbn İshâk ve İbn Hişâm'da olduğu gibi, yaratılışla işe başlamışlar (Bed'ü'l-Halk) ve eserlerinde Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar geçen dönemin dinî tarihi hakkındaki malumata da yer vermişlerdir.

Bizce, Siyer ve Meğâzî kitaplarının bu şekildeki muhtevaları eksiktir ve yeterli değildir. Siyer ve Meğâzî denince, Hz. Muhammed'in sadece terceme-i hâli, gâzveleri ve bu alandaki tarihi malumat anlaşılmalıdır. **Bu tabirin içerisine Rasûlullâh'ın dönemi bütünüyle girmelidir. Mevcut Siyer ve Meğâzî kitaplarında yazılanlarla birlikte, Hz. Peygamber'in, vahye mazhariyetiyle başlayan dinî hayatının bütün ayrıntıları, tevhid inancı etrafındaki olaylar, iman, ibadet ve tefekkür hayatı, günlük hayatı, zevce ve çocuklarıyla birlikte aile hayatı, sahâbî ve sahâbiyelerle birlikte sosyal hayatı, siyasî ve askerî hayatı ve faaliyetleri, hukukî hayatı ve faaliyetleri, iktisadi hayatı ve faaliyetleri, ilmî ve kültürel hayatı ve eğitim-öğretim**

3. Mustafa Fayda, Siyer Sahasındaki İlk Telif Çalışmaları, Uluslararası Birinci İslâm Araştırmaları Sempozyumu, İzmir 1985, 357; Mustafa Zeki Terzi, a.y.

faaliyetleri ve bütün bu alanlarda yapılan ve söylenen şeylerin tümü Siyer ve Meğâzi'nin sınırları içerisine girmelidir. Böyle yapıldığı takdirde Rasûlullâh'ın ruhânî ve cismânî hayatı bir arada ve daha iyi bir şekilde sunulmuş olacaktır. Öbür türlü sadece tarihî malumat verilmekle kalınmış olacaktır ki, belirttiğimiz gibi bu tarz, Rasûlullâh'ın hayatı ve dönemi için yetersiz ve eksik bir derleme ve telif faaliyettir.

Bu noktai nazardan baktığımızda müellifimiz, büyük Türk-İslâm bilgini, Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmâil b. İbrahim b. el-Muğîre b. Berdizbeh el-Cu'fî el-Buhârî'nin (öl. 256/870) «el-Câmiu'l-Müsnedü's-Sahîhu'l-Muhtasar Min Umûr-i Rasûlillâh Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem ve Sünenihî ve Eyyâmihî» adlı eseri bize bu alanda bol, önemli, oldukça sahîh ve mevsûk bilgiler vermektedir.⁽⁴⁾ Tebliğimizin konusu olan, Buhârî'deki Siyer ve Meğâzi rivayetlerinden de biz bunu anlıyoruz. Yani Sahîh'deki bütün bölümlerde (ki-tâb, bâb) biz, Siyer ve Meğâzi'nin geniş anlamına ait bol materyal bulabiliriz. el-Câmiu's-Sahîh bu bakımdan bizim önemli bir kaynağımızdır. Sahîh'in yukarıya aldığımız, «Rasûlullâh (a.s.)'in zamanına, sünnetlerine ve yaptığı işlere ait muhtasar, sahîh ve müsned rivayetleri (hadisleri) bir araya toplayan eser (el-Câmi')» şeklinde terceme edebileceğimiz tam adı da buna delâlet etmektedir. Hadis tarihinde Câmi' adı verilen hadis kitapları ibâdât, muâmelât, ukûbâta ait bâblara göre tasnif edilmiş hadisleri ihtiva ederler. Ancak Câmi'lerin ihtiva ettikleri hadisler sadece bu konulara ait hadislerden ibaret değildir. Bunlara ilâveten, Câmi'lerde çok daha değişik konulardaki hadislerle de yer verilmiştir. Meselâ, Câmi'lerde bulunan, Kur'ân'ın faziletleri, tefsiri, yaratılışın başlangıcı, geçmiş peygamberler, menâkıb, Hz. Peygamber'in sîreti ve meğâzisi, halifeleri ve ashabının faziletleri, imân, tevhid, ilim ve bunun gibi diğer bazı konulara ait hadisler Sünen'lerde rastlanmaz. Bu bakımdan Câmi'ler, isminin de delâlet ettiği gibi Hz. Peygamber dönemi uygulamaları ve her konudaki müşkilin halli için başvurulabilecek en mufassal hadis koleksiyonları sayılır.⁽⁵⁾

Biz Sahîh'in her kitâbında, geniş anlamda siyere, yani Hz. Peygamber'in dönemine, sahâbîleriyle birlikte yaşadığı ruhânî ve cismânî hayatına ve faaliyetine ait haber, bilgi ve malumat bulabiliyoruz. Misâl olarak, birinci kitâp olan «K. Bed'i'l-Vahy»i ele alalım : Buradaki hadisler, Hz. Muhammed'in nübüvvetinin ana unsuru olan vahy konusunda önemli bilgiler verirler. İkinci kitâp «K. el-İmân»dır. Burada yer alan ve Abdullâh İbn Amr İbnî'l-Âs'dan rivayet edilen bir hadis şöyledir : Rasûlullâh (a.s.)'a biri, «İslâmın (Müslümanın) en hayırlısı hangisidir» diye sormuş, Hz. Peygamber de bu soruya, «Yemek yedirmen ve tanıdığına, tanımadığına selâm vermendir» cevabını vermiştir.

4. el-Buhârî, Sahîh, I-VIII, Matbaa-i Âmire Baskısından Ofset, İstanbul, 1979.

5. Talât Koçyiğit, Hadis Tarihi, Ankara, 1977, 211 vd., 250 vd.

Bu hadis bize, önce Hz. Peygamber'in etrafındakilere cömert davran-
dığını ve yemek yedirdiğini, tanıdığını ve tanımadığına selâm verdiğini,
sonra da O'na tabi olan Müslümanların aynı hareketi yaptıklarını veya lââ-
kal bu konuda Peygamberlerine tabi olmaya çalıştıklarını gösterir.

Kur'ân'ın olduğu gibi Hadisler (Sünnetler)'in ilk muhatabı Hz. Muham-
med ve ashâbıdır. Kur'ândaki ve Hadisler (Sünnetler)'deki hükümler Hz.
Peygamber'in ashâbı ile münasebeti, ashâbın biribiriyle münasebet ve irtibatı
o dönem sosyal hayatının bazı görüntüleri bu hadisle ortaya çıkmaktadır.
Ticari, iktisadî, adli-hukukî, sosyal, dinî ve kültürel hayata dair bir hadis,
bir uygulama, bir düzeltme, bir ikaz, bir yasaklama, bir emir de böyledir.
Onlardan da, Hz. Peygamber döneminde bu alanlarda nelerin bilindiğini ve
ne gibi uygulamaların yapıldığını tesbit edip öğrenebiliriz.

el-Câmiu's-Sahîh'in bize verdiği Siyer ve Meğâziye dair rivayetlerin
konularını ana hatlarıyla şöylece sıralamamız mümkündür :

1. Yaratılışın başlaması ve Peygamberlere ait haberler. Bu konu ile
ilgili tarihi bilgiler Sahîh'in K. Bed'i'l-Halk adlı bölümünde yer almaktadır.
Bu bölümde 17 bâb vardır. Hemen onu takip eden bölümün adı Kitâbü'l-
Enbiyâ'dır ve bu bölümde de 54 bâb vardır. Bu iki kitâpta, yer yüzünün,
güneşin, diğer gezegen ve sistemlerin, cinslerin ve meleklerin, ruhların ve
Âdem'in yaratılışı, Âdem'den Hz. Peygamber'e kadar gelen zaman içerisin-
de gönderilen peygamberler ve kavimlerine ait tarihî-dinî bilgiler yer al-
maktadır. Bu iki kitâbı takip eden bölümün adı K. el-Menâkıb'tır. Bu kitapta
da, Hz. Peygamber'in mensubu bulunduğu Kureyş kabilesinin, kendisinin
zamanına kadarki tarihi ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Bu haberler mev-
cut siyer, meğâzî ve tarih kitaplarının bir kısmında da bu sıra ile yer alırlar.

2. Hz. Peygamber'in aile hayatı; evliliği, zevcelleri ve damatları. Nikâh
ve talâk (boşanma).

3. Hz. Peygamber'e vahyin gelmeye başlaması ve peygamber olarak
gönderilmesi. Vahyin geliş şekilleri.

4. Peygamber ve sahâbilerinin dinî hayatları; imân ve tefekkür ha-
yatı. Namaz, ibadet ve dualar. Dinî eğitim ve öğretim.

5. Hz. Peygamber ve sahâbilerinin uyguladıkları temizlik ve tahâret
(abdest, gusûl ve diğer temizlenme yolları ve şekilleri).

6. Hz. Peygamber'in ashâbının faziletleri ve menkıbeleri : Kadın ve
erkek sahâbilerle ilgili rivayetler, onların maddî ve manevî üstünlüklerini
ve hayatlarını öğrenmemize yardım eden menkıbeler K. Ashâbi'n-Nebî ve
K. Menâkıbî'l-Ensâr bölümlerinde 83 bâb altında toplanmıştır.

7. Hz. Peygamber'in mucizeleri : İsrâ ve 'mi'râc, şakk-ı kamer ve diğer mucizeler.

8. Hz. Peygamber ve ashâbının Medine'ye hicretleri ve Medine'nin üstünlükleri.

9. Cuma günü ve Cuma Namazı.

10. Namazlara çağırma için ezanın uygulamaya konması.

11. Hz. Peygamber'in askerî-siyasî hayatı ve faaliyetleri : Hz. Peygamber ve ashâbının askerî-siyasî hayatı ile ilgili rivayetler Sahih'in muhtelif bölümlerinde de dağınık bir şekilde yer almakla birlikte, esasen derli toplu bir şekilde, K. el-Cihâd ve's-Siyer'de 199 bâbta, K. el-Meğâzi'de 89 bâbta, humus ve gânimetlerin taksimi ile ilgili K. Farzi'l-Humus'ta 20 bâbta, harb ve fetih sonrası elde edilen topraklarda yaşayan nüfusun dinî, siyasî, hukukî ve malî hayatını anlatan K. Ehli'z-Zimme ve'l-Harb'te 22 bâbta, K. el-Ahkâm'da 53 bâbta toplanmıştır.

12. Hz. Peygamber'in Yahûdiler'le münasebetleri.

13. Ramazan ayı ve orucu, Ramazan ve Kurban bayramları ve bunlarla ilgili dinî ve ictimaî hayat.

14. Zekât, satınalma, kira, ücret, ödünç alma, harç, iflâs, borç havallesi, ciro ve benzeri işlerle ilgili olarak Hz. Peygamber ve ashâbının iktisadî ve ticarî hayatı ve faaliyetleri; İktisadî ve ticarî alanda yapılan işler ve bu hayatın Hz. Peygamber dönemindeki tezahürleri : Bu konudaki rivayetler esasen Sahih'in, Zekât, Büyü', Selem, Şuf'a, İcâre, Havâlât, Vekâle, Kefâle, İstikrâz ve Edâu'd-Duyûn, Husûmât, Hibe, Şurût, Şirket bölümlerinde toplanmakla birlikte diğer bölümlerde de yer almaktadır.

15. Cezalar, diyetler, şahitlik, mirâs, eğlenme, boşanma ve benzeri adlî-hukukî işlerle ilgili olarak Hz. Peygamber ve sahâbilerinin söz, içtihad ve uygulamaları ve Peygamber döneminin adlî-hukukî hayatı ve teşkilâtı : Bu sahadaki rivayetler daha çok, Sahih'in Hudûd, Ahkâm, Diyât, İkrâh, İstîtâbeti'l-Mürteddîn, Hiyel, Ferâiz, Lukata, Mezâlim ve Ğasb, Rehin, Itk, Şehâdât, Sult, Şurût, Vesâyâ, Nikâh, Talâk bölümlerinde toplanmıştır.

16. Hac ve Umre. Mekke ve Ka'be ile ilgili ibadetler, adetler ve ziyaretler.

17. Hz. Peygamber'in gönderdiği elçiler ve İslâma davet mektupları.

18. İslâmiyeti kabul edip Hz. Peygamber'e tabi olmak için Medine'ye gelen Arap kabile heyetleri (Vüfûd).

19. Necrân Hristiyanları ile münasebetler.

20. Yemen'le münasebetler.

21. Kölelik ve cariyelik : Hz. Peygamber ve ashâbının köleler ve cariyeler hakkındaki uygulamaları ve Peygamber dönemi sôsyal hayatının bu alandaki tezahürleri.

22. Hz. Peygamber'in siyasî hayatı ve uygulamaları. Valiler ve sefirler. İç ve dış siyasî münasebetler.

23. Hz. Peygamber döneminde hastalıklar ve tedavi yolları.

24. Hz. Peygamber döneminde doğum ve ölümlle ilgili merasimler.

25. Hz. Peygamber döneminde âdâb-ı muâşeret. Daha çok Edeb, Merzâ ve İstizân bölümlerinde yer almaktadır.

26. Hz. Peygamber döneminde çiftçilik ve tarım hayatı. Sulama ve benzeri uygulamalar.

27. Hz. Peygamber dönemi çalışma hayatı.

28. Hz. Peygamber dönemi yiyecek ve içecekleri.

29. Hz. Peygamber dönemi giyecekleri. Erkek ve kadınların elbiseleri, örtünme ve takılar.

30. Hz. Peygamber dönemi zühd ve takvâ hayatı ve bu konuda Peygamber ve ashâbının uygulamaları.

31. Hz. Peygamber'in veda haccı.

32. Hz. Peygamber'in hastalanması ve vefatı.

33. Hz. Peygamber'in ahlâk ve şemâili.

Belirtmeye çalıştığımız anlam ve genişlikte bir siyer ve meğâzî, yani bütün yönleriyle Hz. Peygamber ve dönemi kaynağı olarak el-Câmiu's-Sahih'in, benzeri koleksiyonlar (te'lifler) arasında önemli bir yeri ve şöreti vardır. Müellif el-Buhârî tedvin ve tasnîfin altın çağı diyebileceğimiz bir devri yaşamış olması dolayısıyla hadis ilmindeki geniş bilgisinin, metin ve isnâdlardaki illetlere, ricâlin cerh ve ta'dîl yönünden değişik hallerine derin vukufunun ve nihayet **sahih hadîsi, sakîm olanından (sahih olmaya- nından)** ayırmak hususunda gösterdiği son derece titiz davranışının sayesinde, mükemmel bir hadis eseri tasnif etmeyi başarmış ve bu eser, İslâm dünyasında, Kur'ân'dan sonra dinin ana kaynağı olmak vasfını kazanmıştır denebilir. Kendisinden nakledilen haberlerden anlaşıldığına göre el-Buhârî

eserini, toplamış olduğu 600 bin hadis içinden titizlikle seçip ayırdığı sa-
hîh hadislerden meydana getirmiştir. Bu hadislerin sayısı mükerrerlerle
birlikte İbn Salâh'a(6) göre 7.275, İbn Hacer'e(7) göre ise 7.398'dir. İbn
Hacer'in hesabına göre, bu sayıya muallakât ve mutâbeât nevinden olan
hadisler dahil değildir.(8) Bu titizliği ve sıhhati öbür siyer ve meğâzi ki-
taplarında görmek mümkün değildir.

Hz. Peygamber'in sîreti'nin ve sünneti'nin bize kadar oldukça sağlıklı
bir şekilde intikaline yaptığı hizmetten dolayı büyük Türk-İslâm Bilgini el-
Buhârî'ye şükran borçluyuz. Onu rahmetle anıyoruz.

---

6. İbn Salâh, Ulûmu'l-Hadîs, Thk. Nurettin İtr, Medine, Tarihsiz, 16.

7. İbn Hacer, Hedyû's-Sâri, Bulak, 1301, 468.

8. Kemal Sandıkçı, Sahih-i Buhârî Üzerine Yapılan Çalışmalar (Basılmamış),
Samsun, 1987, 14.

SPEECHER : Dr. Mustafa Zeki TERZİ

ماحب الكلمة : د . مصطفى زكى ترزى

SPEECH :

عنوان الكلمة : مرويات السير والمغازى
فى صحيح البخارى .

الملخص

SUMMARY

باعتبار ان موضوع تبليغنا " مرويات السير والمغازى

فى صحيح البخارى علينا ان نعرف اولاً ما ذا يقصد من السير
والمغازى اى الحديث الذى سنأخذه كمروية السير والمغازى من
بين احاديث الصحيح يجب تثبيت ذلك .

كلمة السير التى مفردها سيرة بمعنى الحال والحركة ،
نهج الحياة ، واستعملت مقابل " ترجمة حياة الرسول (صلعم) " .
فالمغازى التى مفردها " مغزى " و " مغزاة " بمعنى " القتال ،
ميدان القتال والغزوات " . اما المغازى اطلقت بمعنى غزوات
الرسول اسماً للكتب الاولى التى جمعت فيها معلومات الخاصة
لغزوات وسريات الرسول (صلعم) .

فالمغازى بكلها الاول كانت تحتوى معلومات الخاصة
لغزوات الرسول (صلعم) و سرياته فقط . وفيما بعد استعملت
بمعنى واحد مع كلمة السير . فتعاير السير والمغازى استعملت
احياناً مستقلاً عن بعضها البعض و متتركا مع بعضها فى حين آخر .

و اطلقت اسما للمؤلفات التي الفت في حياة الرسول و افعاله (صلعم)
و نحن في تبليغنا هذا سنحاول ان نبين قيمة ما تحمل
اقوال الرسول و افعاله و تقاريره ، و اقوال الصحابة و التابعين
في الصحيح كصدر للسير و المغازي . و نحاول ايضا ان نبرز ما قدم
البخاري من الخدمة للسير و المغازي بمحتواه . فمولفوا السير
و المغازي ابتداءً من نماذجها الاولى الى الآن جمعوا في مؤلفاتهم
الاخبار و المعلومات المتعلقة بالرسول (صلعم) من التبليغ
و الدعوة و المعاناة من ولادته الى وفاته . فبعض المؤلفات اضافت
على هذا تاريخ الدينى لفترة ما بين سيدنا آدم و سيدنا محمد
عليهما السلام .

في رأينا ، محتوى السير و المغازي بهنا الشكل ناقص ،

يجب الا يفهم من السير و المغازي ترجمة حياة محمد (صلعم) و
غزواته و المعلومات المتعلقة بها فقط . بل يجب ان تشمل هذا
التعبير عهد رسول الله (صلعم) بكامله . يجب ان تشمل تفاصيل
حياته الدينية من بدء الوحي الى الاحداث التي جرت حول عقيدة
التوحيد و من تفكره و عبادته و ايمانه و حياته اليومية و حياته مع
اهله و حياته الاجتماعية و السياسية و العسكرية مع اصحابه . و حياته
العلمى و الاقصادى و الفقهى و جميع فعالياته التعليمية و التربوية
بالضافة الى كتب السير و المغازي الموجودة و الاقوال التي قبلت

في هذا المجال يجب ان تدخل في حد السير والمغازى .
فاذا نظرنا من هذه النقطة يمكننا ان نجد في اقسام
البخارى (في كتاب او باب) معلومات واسعة ومتوفرة المتعلقة
بالسير اى الاخبار والمعلومات المتعلقة بالفعاليات وحياته
الروحانية والجسمانية التى عاشها الرسول (صلم) مع اصحابه
في عهده .

ويمكننا ان نلخص مواضع مرويات السير والمغازى التى
يقدمها لنا البخارى بالمعنى الذى بيناه كالتى : -

الاخبار المتعلقة بالخلق والرسول ، وحياته العائلية
للرسول (صلم) وتلقيه الوحي والرسالة . طريقة النظافة التى
سار عليها الرسول (صلم) واصحابه . فضائل ومناقب اصحاب الرسول
ومعجزات الرسول والهجرة الى المدينة . وحياته السياسى والعسكرى
والاجتماعى والزراعى والاقتصادى والتجارى والقانونى من العقوبات
والجزاء للرسول واصحابه . ورسول الله ورسالاته وعلاقاته
الخارجية . حياة العبادة والزهد والتقوى للرسول واصحابه .
الامراض وطرق معالجتها وعادات المتعلقة بالولادات والوفيات .
وحياة العمل والمأكولات والملبوسات والمشروبات فى عهد الرسول
صلى الله عليه وسلم . حجة الوداع للرسول وامور متعلقة بالحج
والعمرة ، ومرضه ووفاته (صلم) واخلاقه وشمايله عليه الصلاة
والسلام .